

# **Digitales Brandenburg**

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

## **[Ḥamishah Ḥumshe Torah]**

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

**Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh**

**Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]**

מ

**urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084**

(כח) אונר ישראל שפראך ,  
 עו איזט גענוג ! מיין זארהן  
 יוסף לעכט נאך ! איך מוס  
 הינריזען , אונר איהן זעהען ,  
 עהע איך שטערבע :

מו (א) ישראל רייזטע אלוא ,  
 מיט אללעם וואו איהם  
 אנגעהערטע , אונר לאנגטע  
 צו באר שבע אן : דאזעלכט  
 בראכטע ער אפפער , דעם  
 גאטטע ווינען פאטערן יצחק :  
 (ג) גאטט שפראך צו ישראל  
 אים נאכטליכען געזיכטע ,  
 שפראך נעמליך , יעקב !  
 יעקב ! דיזער שפראך , היר

כח ויאמר ישראל רב עוד יוסף  
 בני חי אליכה ואראנו בטרם  
 אמות: מו א ויסע ישראל וקר  
 אשר לו ויבא בארה שבע ויבא  
 זבחים לאלהי אביו יצחק  
 ויאמר אלהים לי ישראל  
 בבראת הלילה ויאמר יעקב  
 יעקב ויאמר הנני י ויאמר אנכי  
 האל

בין איד : (ג) ער שפראך , איד בין דער

רש"י

תרגום אונקלוס

שכינה שפירשה עיניו : (כח) רב רב לי  
 עד שמחה וקדוה הויל ועוד יוסף בני  
 מי :

מו (א) בארה שבע כמו לבאר שבע  
 ה"א בסוף תיבה במקום לילך  
 בתחלתה : לאלהי אביו יצחק חייב אדם  
 בכבוד אביו יותר מבכבוד וקט לפיכך תלה  
 בייצחק ולא באברהם : (ב) יעקב יעקב לשון  
 קנה

(כח) ויאמר ישראל סני לי קדושת  
 קצו יוסף פרי קים אביל ואחזיקה  
 ערלא אימות :

מו (א) ויגש ישראל וקרדי לה  
 ואתא לבאר שבע ורפת דקרון  
 לאלקה דאבותיו יצחק : (ג) ויאמר  
 לישראל בקווא דליליא ויאמר יעקב  
 יעקב ויאמר הא אנא : (ג) ויאמר אנכי

באור

איך יוצאת אמורים כי אם על פי מושל כמו שפירשתי למעלה עכ"ל : (כח) רב רב לי עד  
 שמחה וקדוה הויל ועוד יוסף בני מי (רש"י) , וכן ת"א סני לי קדוה , וכן ט' הרשב"ע  
 והרשב"ס כתב רב , די בשנת לבי שלח האונתי אלא ודאי עוד יוסף בני מי וכו' , ואני הנמר  
 שומעתי רב עוד יוסף בני מי , אתם תומרי' עד יוסף סי וכו' הוא מושל , רב לי בניה הוא עיקר  
 מי אפילו אינו מושל , חלכה ודאנו בערם אמות וכו' עכ"ל , וכן מתורגם כל"א : אלוק  
 ואראנו , לא אמור סם כדבריו (ר"ע סטורט) , וכן בופר נם' הישר שאמר אלך ואתה אה  
 בני בעברים ואמנה ארן כנען אשר דבר אלהים לאברהם כי לא אוכל לעזוב את ארן עולמי :  
 והנה דבר ה' אליו רד מצרימה עם כל ביתך ושנסם אל תירא מרדת מצרימה כי לגיבול  
 קשיק סם עכ"ל :

מו (א) לאלהי אביו יצחק , שעה סם יצחק מונח בבאר שבע כשנגלה לו הקב"ה כמו  
 שכתוב בפרשת אלה תולדת (לעיל כ"ו כ"ה) , ושעה נס הוא סם זכמים כמו ששעה אנו  
 (הרשב"ס) , ור"ע ספירט כתב לאלהי אביו יצחק , שאמר ליצחק אל תרד מצרימה (סג) :  
 (ב) יעקב יעקב , קריאת הכפל לגודך שהיה קרא פעם אחר פעם לזר הנקרא , ועוד כו'  
 הד"ק (בפירושו לס' בראשית) לפי ששעד כמה שנים שלח שרתה עליו רוח נבואה קרטי פניה  
 כדי שיתטן כי רוח נבואה הוא שקרא

הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל  
 מִרְדָּה מִצְרִימָה כִּי־לִגְוֵי גְדוֹל  
 אֲשִׁימָךְ שָׁם: ד' אֲנֹכִי אֶרְדַּע עִמָּךְ  
 מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם־עֲלֶיךָ  
 יוֹסֵף יִשְׂרָאֵל יְדוּ עַרְעֵינִיךָ:  
 וְיִקָּם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וְיִשְׂאֹר  
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם  
 וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בְּעַגְלוֹת  
 אֲשֶׁר־שָׁלַח פְּרָעָה לְשֹׂאת אֹתוֹ:  
 וְיִקְחוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם וְיֵצְאוּ

דער גאטט דיינען פאטער:  
 פירטע דייך ניכט נאך מצרים  
 הינאכ צו צוהען, דען איך  
 וויל דייך דאוועלבוט צו איינעם  
 גראסען פאלקע מאכען:  
 (ד) איך ווילל מיט דיר נאך  
 מצרים הינאכצוהען, אונד  
 איך ווילל דייך אויך ווידער  
 הינויף ברוינגען: אונד יוסף  
 זאלל ווין האנד אויף דיינע  
 אויגען לעגען: (ה) יעקב  
 מאכטע זיך אויף פאן באר  
 שבע: דיא זאהנע ישראל'ן  
 פיהרטען איהרען פאטער  
 יעקב, איהרע קינדער,  
 אונד איהרע ווייבער, אין  
 דען וואגען, וועלכע פרעה  
 געשיקט האטטע, איהן אויף-

רכושם

צונערמען: (ו) זיא נאמען איהר פיה,

תרגום אונקלוס

רש"י

חנה: (ג) אל תירא מרדה מצרימה לפי  
 שהיה מצר על שוקק לנאת ל"ל: (ד) ואנכי  
 אעלך הנעיסו להיות נקבר בארן: (ו) אשר  
 רכשו

אל אלהא דאכור לא תדחל מלטיחת  
 למצרים ארי-לעם סגו אשינה תמון:  
 (ה) אגא אחות עקב למצרים ואגא  
 אסיקנד אפדאסקא ויוסף ישוי ידוהי

על עיניך: (ה) וקם יעקב מבאר שבע ויגשלו בני ישראל ית יעקב אבוהון  
 בית ספלהון בית גשיהון בעגלותא די שלח פרעה למטל יתיה: (ו) ודברו  
 יתדעיהון בית

קניניהון

באור

ל"עכ"ל, אבל מה יאמר באברהם אברהם משה משה, ורש"י כתב יעקב יעקב, לשון חנה:  
 (ג) אנכי האל אלהי אביך, אני הוא שאמרת לאביך אל תרד מצרימה, אני הוא שאומר אליך  
 אל תירא מרדה מצרימה אתה וזה כי לגוי גדול אשימך שם כי אמנם אם היו בניך יושבים פה היו  
 מתחנכים בגוי הארץ ומתערבים עמהם אבל במצרים לא יקרה זה כי לא יוכלו המצרים לאכול  
 את העברים לחם וכן יהיו לגוי כבדל כאמרה ז"ל ויהי שם לגוי מלמד שהיו מצויינים שם (ר"ע  
 בסרטו), ורש"י פי' אל תירא מרדה מצרימה, לפי שהיה מצר על שוקק לנאת לסוטה לארץ:  
 מרדה, מקור מנח"פ פ"א ו"ד, ובא שלא על מנהגו [כי בהסר היו ד תבוא תי' ונסוף ולפניה  
 ג' סגולים כמו פדעהו מרדת שסת (איוב ל"ג כ"ד)], וכמוהו אשר תנה הודך (תהלים ח' ב'):  
 (ד) אעלך גם עלה, כלומר ארד עמך וגם עלה אעלך, כמו וברכתם גם אתי (שמות י"ב  
 ל"ב), ואעלך, מנכין הפעיל: גם עלה, הכעיסו להיות נקבר בארץ, או שהוא רמו לבניו  
 שיעלו מצרים: ישוח ידו על עיניך, על ענייך ונרכך ישתדל לעשותם כדכתיב ישת  
 ידו על שניו (איוב ט' ל"ג), כ"כ הרשע"ס ז"ל, וראב"ע פי' ישית ידו על עיניך במותך, כן  
 מנהג

אונד איהר גוט, ועלכעו זיא  
 אים לאנדע כנען ערווארבען,  
 קאמען נאך מצרים: יעקב  
 אונד אלל זיין זאמען  
 מיט איהם: (י) זיינע זאָהגע,  
 אונד קינדעוואָרנע, זיינע  
 סאַכטער אונד קינדעזוטאַס.  
 טער, אונד אלל זיין זאמען:  
 בראַכטע ער מיט גען מצרים:  
 (פ) ריזען זינד ריא נאָמען  
 דער צו מצרים אַנקאָמענדען  
 קינדער ישראל'ז, יעקב אונד  
 זיינע קינדער: זיין ערוזט.  
 געבאָרדנער, ראובן:  
 (ט) ראובנ'ז זאָהגע: חנוך,  
 פּלוא חצרון אונד כרמי:  
 (י) שמעון'ז זאָהגע יטואל,

רכושם אשר רכשו בארץ כנען  
 ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו  
 אתו: ובניו ובני בניו אתו  
 ובנות בניו וכל זרעו הביא אתו  
 מצרימה: ס וְאֵת שְׂמוֹת  
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים  
 מִצְרַיִם יַעֲקֹב  
 וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב  
 רְאוּבֵן: וּבְנֵי  
 רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלוּא  
 וְחֶצְרוֹן  
 וְכֶרְמִי: וּבְנֵי  
 שְׁמוּעוֹן יִטְוָאל

ויטין יסין

תרגום אונקלוס

קניניהון די קנו בארעא דקנען זאָה  
 למצרים יעקב וכל זרעו עמיה:  
 (י) קנזיהי וקני קנזיהי עמיה קנזיה  
 וקנת קנזיהי וכל זרעיה איתי עמיה  
 למצרים: (פ) ואליו שמתת בני ישראל  
 דעאלו למצרים יעקב וקנזיהי בוכרא  
 דיעקב ראובן: (ט) וקני ראובן חנוך  
 ופלוא חצרון וכרמי: (י) וקני שמעון יטואל

ויטין יסין

באור

ענהג החיים עם המתים, ואנקלוס ויב' עובן המתרגם האשכנזי תרגשו העולת כמות סוף  
 כי יתכן לכלול בהן אתי הכוונות יחד: (י) ובנות בניו, סרח בת אשר ויוכבד בת לוי, כס'  
 רש"י, ומה ידנה נבנתו אבל דרך הכתוב כשידבר ביחסי הרבים יאמר ביחיד לשון רבים, וכן  
 דן חשים (להלן כ"ג), ובני פלוא אליאב (במדבר כ"ח), וכן ננתי, דינה, ובנות בניו  
 סרח בת אשר, אבל יוכבד לא זכירנה הכתוב כמו שאמר כל נפש ששים ושא, אבל ירשח חלמי  
 כדעת רבותיט' (הרעב'ן), ועיין מה שכתבתי בפ' וישב בפסוק ויקחו כל בניו וכל ננתי  
 (לעיל ל"ז ל"ה), ועיין מ"ג הרמ"ם ו'ל והמחבר"ל בחידושי אנדות בב"ב (דף קפ"ג ע"ג):  
 (ח) הבאים, על שם השעה קורא להם הכתוב באים, ואין לתמוה על אשר לא כתב את  
 באו' (רש"י), כי היתה להם אז הביאה כמו תואר דבק בהם, והוא כמו חלק הלשון הנקרא  
 (פארטיזיפיוס), שהוא פעל ושא יסדו (ד"א חן קאמענדי), וכן תרגשו המתרגם האשכנזי:  
 (י) ושאלו בן הבנענות, רש"י פי' על פי ב"ר בן דינה שנבעלה לכנעני, ועם אהרן  
 ויקים

רש"י

רכשו בארץ כנען' אבל מה שרכש נפדן ארס  
 בתן הכל לעשו נאביל חלקו במערת המכפלה  
 אשר נכסי חונה לארץ חייב כדלי לי חיה אשר  
 כריתי לי העמיד לו נטרין של זהב וכסף כיוון  
 כרי ואומר לו טול את חלו': (י) ובנות בניו  
 סרח בת אשר ויוכבד בת לוי: (ח) הבאים  
 מצרימה' על שם השעה קורא להם הכתוב  
 באים ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו':  
 קן

נפלוא חצרון וכרמי: (י) וקני שמעון יטואל

באור

ענהג החיים עם המתים, ואנקלוס ויב' עובן המתרגם האשכנזי תרגשו העולת כמות סוף  
 כי יתכן לכלול בהן אתי הכוונות יחד: (י) ובנות בניו, סרח בת אשר ויוכבד בת לוי, כס'  
 רש"י, ומה ידנה נבנתו אבל דרך הכתוב כשידבר ביחסי הרבים יאמר ביחיד לשון רבים, וכן  
 דן חשים (להלן כ"ג), ובני פלוא אליאב (במדבר כ"ח), וכן ננתי, דינה, ובנות בניו  
 סרח בת אשר, אבל יוכבד לא זכירנה הכתוב כמו שאמר כל נפש ששים ושא, אבל ירשח חלמי  
 כדעת רבותיט' (הרעב'ן), ועיין מה שכתבתי בפ' וישב בפסוק ויקחו כל בניו וכל ננתי  
 (לעיל ל"ז ל"ה), ועיין מ"ג הרמ"ם ו'ל והמחבר"ל בחידושי אנדות בב"ב (דף קפ"ג ע"ג):  
 (ח) הבאים, על שם השעה קורא להם הכתוב באים, ואין לתמוה על אשר לא כתב את  
 באו' (רש"י), כי היתה להם אז הביאה כמו תואר דבק בהם, והוא כמו חלק הלשון הנקרא  
 (פארטיזיפיוס), שהוא פעל ושא יסדו (ד"א חן קאמענדי), וכן תרגשו המתרגם האשכנזי:  
 (י) ושאלו בן הבנענות, רש"י פי' על פי ב"ר בן דינה שנבעלה לכנעני, ועם אהרן  
 ויקים

וַיִּמְצוּ וְאֶחָד וַיִּכֵּן וַצַּחַר וְשֹׁאֵל  
 בְּנֵי־הַכְּנַעֲנִית׃ יא וּבְנֵי לְוִי גֵר־שׁוֹן  
 קָהָת וּמְרָרִי׃ יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר  
 וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וּפְרִיץ וְזֵרָח וַיָּמָת  
 עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִיו בְּנֵי־  
 פְרִיץ הַצֵּלֹן וְחַמּוּר׃ יג וּבְנֵי  
 יִשְׂשַׁכָּר תּוֹלַע וּפְנֹה וַיּוֹזֵב וְשִׁמְרוֹן׃  
 יד וּבְנֵי זְבֻלּוֹן סָרַד וְאַלְלוֹן  
 וַיְחַלְאֵל׃ טו אֵלֶּה יְבֵנֵי לְאֵה אֲשֶׁר  
 יִלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָדֵן אֶרֶם וְאֵת  
 דִּינָה בְתוֹתוֹ כָּל־נַפְשׁ בְּנָיו וּבְנֹתָיו  
 שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ׃ טז וּבְנֵי גֵר צְפִיּוֹן

ימין, אהר, יכין, צחר, צחר :  
 אונד שאול ואהן איינער  
 כנעניח : (יא) לוי' ואהנע :  
 גרשון, קהת אונד מררי :  
 (יב) יהודה' ואהנע, ער אונד  
 אונן, שלה, פריץ אונד זרח :  
 ער אונד אונן אכער שטארבען  
 אים לאנדע כנען : דיא ואהנע  
 פריץ חצרון אונד חמור :  
 (יג) יששכר' ואהנע : חולע  
 אונד פוה, יוז אונד שמרון :  
 (יד) זבלונ' ואהנע : סרד  
 אלון אונד יחלאל : (טו) דיוען  
 זינד לאה' ואהנע, וועלכע  
 זיא דעם יעקב צו פדן ארם  
 געבארהרען, וויא אויך זיינע  
 טאכטער דינה : ואהנע אונד  
 טאכטער צוזאמען דרייזיג  
 אונד דרייסיג פערזאן :  
 (טז) דיא ואהנע, גר' צפיון

וחגי

חגי

תרגום אונקלוס

רש"י

וַיִּמְצוּ וְאֶחָד וַיִּכֵּן וַצַּחַר וְשֹׁאֵל  
 בְּנַעֲנִיתָא : (יא) וּבְנֵי לְוִי גֵר־שׁוֹן  
 קָהָת וּמְרָרִי : (יב) וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר  
 וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וּפְרִיץ וְזֵרָח וַיָּמָת  
 עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִיו בְּנֵי־  
 פְרִיץ הַצֵּלֹן וְחַמּוּר : (יג) וּבְנֵי  
 יִשְׂשַׁכָּר תּוֹלַע וּפְנֹה וַיּוֹזֵב וְשִׁמְרוֹן :  
 (יד) וּבְנֵי זְבֻלּוֹן סָרַד וְאַלְלוֹן  
 וַיְחַלְאֵל : (טו) אֵלֶּה יְבֵנֵי לְאֵה וְאֵת  
 דִּינָה בְתוֹתוֹ כָּל־נַפְשׁ בְּנָיו וּבְנֹתָיו  
 שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ : (טז) וּבְנֵי גֵר צְפִיּוֹן

(י) בן הכנענית \* בן דינה שנבעלה לכנעני \*  
 כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לנחם  
 עד שנבע לה שמעון שיסאנה : ז"ר :  
 (טו) אלה בני לאה ואת דינה בתו הזכיר  
 ושלח ופריץ וזרח ומית ער ואונן בארעא דקנען והיו בני פריץ חצרון וחמור :  
 (יג) ובני יששכר תולע ופנה ויוזב ושמרון : (יד) ובני זבלון סרד ואילון  
 ויחלאל : (טו) אליו בני לאה דילידת ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתיה  
 בלנפש בנותיה וקנתיה תלתין ותלת : (טז) ובני גר צפיון

באור

מוקיים גם עפ"י סיפור ס' הישר שמעון לקח את דינה אחותו לאשה, אבל לקראה כנענית  
 ע"ש שנבעל לכנעני הוא דרך דרש, אבל בס' הכ"ל יוספר כי כנענית אחרת לקח לשפחה משני  
 שכם ובא אל' וילדה לו את שאול, וה' בני הראשנים נולדו לו מדינה אחותו, כע"ש בס'  
 ושלח (לעיל ל"ד"ב), ועיין מ"ש עוד בס' וישב (שס"ח"ב) : (טו) שלשים ושלש, ובפרט  
 אי אתה מוכח אלא שלשים ואתים אלא זו יוכבד שטלדה בכניסתן לעיר שנאמר אשר ילדה אתה  
 ללוי במצרים (במדבר כ"ג"ט), לידתה במצרים ואין הורתה במצרים זו היא שיטת רבותינו  
 (בסוטה דף י"ג ע"א ובב"ב דף ק"כ ע"א וקכ"ג ע"ב ובב"ר פ' נ"ד ס"ח'), וכן סופר בס' היס',  
 והראש"ש אחר שטען על דעת חז"ל בענין יוכבד כתב והנכון בעיני שיעקב נחשבן וממנו יחל  
 כאילו אמר כל נפש בניו ובנותיו עם נפשו שלשים ושלש והראיה על זה שאמר בתחלה יעקב ובניו

ואס

חגי שוני אצבן : ערי וארודי  
אראלי : (י) דוא קינדער  
אשר' ימנה, ישוה אונד  
ישוי, בריעה אונד איהרע  
שוועטער סרה : דוא זאהנע  
בריעה'ו, חבר אונד סלכיא :  
(י) ריועו וינד ולפה'ו זאהנע,  
וועלכע לכן וינער טאכטער  
לאה מיטגעגעבן : ווא גע-  
באהר רעם יעקב ריוע ועל-  
צערין פערואן : (יט) דוא  
זאהנע רחלו יעקב'ו פרוואן,  
יוסף אונד בנימן :

רעם

וחגי שוני ואצבן ערי וארודי  
ואראלי : ח ובני אשר ימנה  
וישוה ובריעה ושרח  
ואחתם ובני בריעה חבר  
ומלביאל : יח אלה בני זלפה  
אשר נתן לבן ללאה בתו ותלד  
את יעקב ואלה שמות  
עשרה גפשו : יט בני רחל  
אשר יעקב יוסף ובנימן :

ויולה

תרגום אונקלוס

רשי

וחגי שוני ואצבון ערי וארודי  
ואראלי : (י) ובני אשר ימנה וישוה  
וישוה ובריעה ושרח אחתהון ובני  
בריעה חבר ומלביאל : (יח) אליו בני  
זלפה דו יתב רבו ללאה קרתי וילדת  
ית אליו ליעקב שתא עשר גפשו :  
(יט) בני רחל אית יעקב יוסף ובנימן  
ואיתידו

תלה בלאה וסנקנה תלה כיעקב ללמדך אלה  
מורשת תחלה עלדת זכר אים מוריש תחלה  
הלדת סנקנה : שלמים ושלם \* ובסרטין אי אית  
מוכא אלת שלמים ומתים לא א יוכבד שולד'  
בין המוות בכניסתן לעיר שזאמר אשר ילדה  
איתה ללי במצרים לילדתה במצרי' ואין הורתה  
במצרים : (יט) בני רחל אשת יעקב \* ובכלן  
לא זאמר כן אלא אהית' עיקרה של בית \*  
כל

באור

עלם טען טוען וזאמר כי הנה כתוב ויהי כל נפש יחלי ירך יעקב שבעים נפש (שמות א' ה')  
דע כי הכתוב לא חש להזכיר אחד משבעים כאשר אמר אשר ילד לו בסדן ארם (לעיל ל' א'  
כ"ז), ולא נולד לו בטויין אס כי גם בוא הפרשה שנים עדים, האחד שאמר ואלה שמות בני  
ישראל הנאים מבריות יעקב ובניו והנה הזכיר כי יעקב מבני ישראל כי לא הלך הכתוב כי אס  
אמר הרוב, והעד השני כל הנפש לבית יעקב הבאה מבריות שבעים, ומנשה ואסרים לא נא  
אל מנרים כי אס היו ונש נולדו וכתוב אחר באשכנז נפש ירדו אבתוך מבריות (דברים י' כ"ג),  
ואלה שניהם לא ירדו ג"כ זה הכתוב לעד כי יעקב נכנס במצבון כי נפש יש לו והוא העיקר  
עכ"ל, וגם זה הי' נכון כפשוט הכתוב, ולא רשוקה היא דעה זאת מדעה חו"ל צב"ר (פ' נ"ד  
ס' פ') שאמרו אס ויש אמורים יעקב השלים עשהם את המנין, ע"ש עור, והנה הרמב"ם  
עם שפי' כהראב"ע, פ"ו לא הרשיק גם דעת חו"ל שיוכבד השלימה החשבון, והביאה באחרון,  
וכבר עמד הרשב"ן ו"ל וכתל את טענות הראב"ע ענגד דברי חו"ל בדברים ישרים ונכוחים :  
(יט) בני רחל אשה יעקב, ובכלן לא זאמר כן אלא אהית' עיקר של בית \* (רס')  
ולאן הריב"ן דרך הכתוב לחיות בני הנבירות יחד בתחלה כש שאמור בסדר וישלח יעקב וסד'  
ואלה שמות בני ישראל או למנותם כתולדותם הנכור כנכורתו והנעיר כנעירותו כאשר נא  
צדרכתם

כ ויילד ליוסף בארץ מצרים  
 אשר ילדה לו אסנת בת פוטי  
 פרע כהן אן את מנשה ואת  
 אפרים: כא ובני בנימן בלע  
 ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי  
 וראש מפים וחפים וארד:  
 כב אלה בני רחל אשר ילד  
 ליעקב כל נפש ארבעה עשר:  
 כג ובני דן חשים: כד ובני נפתלי  
 יחצאל וגוני ויצר ושלם: כה אלה  
 בני בלהה אשר נתן לבן רחל  
 בתו ותלד את אלה ליעקב כל  
 נפש שבעה: כו כל הנפש הבאה

(כ) רעם יוסף וואורדע אים  
 לאנדע מצרים געבאָהרען  
 סנשה אונד אפרים, וועלכע  
 איהם אמנר, טאָכטער  
 פוטיפער, פרוזטערן צו און,  
 געבאָהרען האָטטע:  
 (כא) בנימן'ן זאָהנע, בלע  
 בכר, אשבל גרא נעמן אחי  
 אונד ראש: מפים אונד חפים  
 אונד ארד: (כב) ריוען זינד  
 דיא זאָהנע רחל'ן, רעם יעקב  
 געבאָהרען: צוזאָמען פֿיער  
 צעהען פערזאָן: (כג) דין  
 זאָהנע, חשים: (כד) נפתלי  
 זאָהנע: יחצאל גוני, יצר  
 אונד שלם: (כה) ריוען זינד  
 בלה'ן זאָהנע, וועלכע לבן  
 זיינער טאָכטער רחל מיט  
 געגעבן: זיא געבאָהר רעם  
 יעקב ריוע, צוזאָמען זיבען  
 פערזאָן: (כו) אַללע פער-  
 זאָנען, דיא מיט

תרגום אונקלוס

רשי

(ג) ואת ילדו ליוסף בארעא רמצרים  
 וילדת ליה אסנת בת פוטי פרע  
 כא דאון ית מנשה וית אפרים: (כא) ובני בנימן בלע ובכר ואשבל  
 גרא ונעמן אחי וראש מפים וחפים וארד: (כב) אליו בני רחל דאתילדו  
 ליעקב כל נפשטא ארבעת עשר: (כג) ובני דן חשים: (כד) ובני נפתלי  
 יחצאל וגוני ויצר ושלם: (כה) אליו בני בלהה דיהב לבן רחל בתיה וילדת  
 ית אליו ליעקב כל נפשטא שבע: (כו) כל הנפש הבאה ליעקב

באור

פנחס בנדר ופטי יעקב, אכל ככאן מפני שכל למנות מספרם כי בשבעים נפש ירדו מצרים  
 הקדים המרובה בנפשות, ולכך הזכיר רחל בתוך הלמנות, והזכיר להזכירה בכבוד ואמר  
 אשת יעקב כאשר הזכרתי למעלה עכ"ל: (כא) ונעמן, הוא בן בנימין כי יש נעמן שהוא בן  
 בנימין פינחס כמ"ג והיו בני בלע ארד ונעמן (כמדגל כ"ו מ'): (כג) ובני דן חשים, וכן  
 יתכן שהיו שנים ומת אחד מהם ולא הזכירו הכתוב או כי כן דרך הלשון (הראש"ע), ולא  
 במכא בשם מקום שיהי' לו שנים, ומדוע ידמו עליו הכתוב אם מת טרם כואו למצרי, והנכון  
 כי כן דרך הכתוב כשידבר ביוספי הרבים יאמר ביחוד לשון רבים, כמ"ג בשם הרמב"ן לעיל  
 (בסוף ו'): (כו) כל הנפש וגו' מצרימה (יצאי ירכו מלבד גשי בני יעקב) כל  
 נפש

מיט יעקב נאך מצרים  
אמען, (נעהמליך זיינע  
איינגע נאכקאמען, אהנע  
דיא ווייכער דער זארהנע  
יעקב'ז): צוזאמען זעכו אונד  
זעכציג פערזאן: (כו) אונד  
דיא זארהנע יוסף'ז, וועלכע  
איהם אים מצרים געבאָהרען  
וואָרדען, וואָרען צוויי  
פערזאן: דיא פֿאַמיליע  
יעקב'ז דיא צו מצרים איין-  
טראַף, וואָר אַלזאָ צוזאמען  
זיבנציג פערזאן: (כח) דען

ליעקב מצרימה וצאי ירכו  
מלבד נשי בני יעקב כל נפש  
ששים ושש: כו ובני יוסף אשר  
ילדלו במצרים נפש שנים כל  
הנפש לבית יעקב הבאה  
מצרימה שבעים: ששים כח ואת  
יהודה שלח לפניו אל יוסף

יהודה זאגרטע ער פֿאַראויז צו יוסף, דאָס ער איהם

להורת  
אנווייזע

תרגום אונקלוס

רש"י

ליעקב למצרים נפשו ירכיב  
מנשי בני יעקב כל נפש  
ששים ושש: (כו) ובני יוסף די  
במצרים נפש שתא תרתין  
לבית יעקב דעלא למצרים  
(כח) וית יהודה שלח קדמוהי לות  
יוסף לפנאה

לפון הווה כמו בערב היא באה (אסתר ב'),  
וכמו והנה רמל בתו באה עם הנאן לפיכך  
טעמו למטה באל"ף לפי שכשנאן לבא מארץ  
כנען לא היו אלא ששים ושש והשני כל הנפש  
לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים הוא לפון  
עבר לפיכך טעמו למעלה בבית לפי ששנאן  
שם היו שבעים שנאן שם יוסף ושני בני  
ונתוספה להם יוכבד בן החומות ולדברי  
האומר תחומות נולדו עם השבעים כריכי  
אנו לומר שנתו לפני וידתן למצרים שהרי לא  
כמו

באור

נפש ששים ושש, וכן הסגירו המתרגם האשכנזי, ולכן מלת יעקב באתכת שהוא יוסף  
גדול מכל הטעמים אלפניו, ולפי שהמאמר ארוך וחופל מלת כפס שהיא נוסח המאמר, וכן  
מנהג הכתוב בהרבה מקומות: יצאי ירכו וגו' כל נפש ששים ושש, כי יעקב שהיה  
מחשבו של ששים ושש אינו בכלל יצאי ירכו כי יצאי ירכו לא היו אלא ששים ושש, וכן אמר  
מזה בשבעים כפס יהודו אנהיך מצרימה (דברים י"ב), שיעקב ובניו היו שבעים (הרש"ם)  
וכבר כתבתי דעת חז"ל שיוכבד השלימה החשבו: (כו) נפש שנים, אמר בזה החסיד  
פעמים חשבו הזכרים כמו כל נפש ארבעה עשר, כל נפש שבעה, ופעמים חשבו הנקט'  
כל נפש וגו' שלשים ושש, שם עשרה נפש, לפי שהנוף הוא בלשון זכר והנפש בלשון נקבה  
והכוונה בכל אלה בנרופס יחד: הבאה מצרימה שבעים, מלעיל שהוא פעל עבר (והוא  
גניקוס אשר ופירושו אשר באה כי לא תשמש ה"א הידיעה בעברים), לפי ששנאן לשם היו  
שבעים, שנאן שם יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכבד בן החומות, אבל ה"א כל הנפש  
הבאה ליעקב וגו' שלשים ושש, מלרע שהיא כינוי, ופירושו יצאי מארץ כנען לבא למצרים,  
ואז לא היו אלא ששים ושש, כן פי' רש"י, ואנקלוס תרגם שניהם דעלא, וכ"ת יצ"ע, אבל  
כח"ב בת"א ה"א מנוקד העי' והלמ"ד שניהם בקמץ, והב' העי' בח"פ, ואולי נרדף להגי' כן  
גם בת"כ"ע, וגם המתרגם האשכנזי חלק בניהם ותרגם ה"א (דיא נאך מצרים קאמן), והב'  
(דיא כו מצרים איינערטאף): מצרימה, איננה העיר שנקראת כן כי לא באו אלא לבנין, רק

לה  
גש  
ויע  
גש  
ויב  
לפנ  
דגש  
וסק  
ואת  
על  
מח  
לכבוד  
לא על  
הדנה  
ר"ל  
ולחיות  
לשם  
הזקן  
(עובדים)  
אל אביו  
וכן כי לא  
סח"ו  
בבר היו  
מלכי מצ  
אל אביו  
הזה כש  
מטוה אם  
בעבור  
וגו' ויב  
דנים תמ  
הרוב



להזרת לפניו גשנה ויבאו ארצה  
 גשן: כט ויאמר יוסף מרכבתו  
 ויעל לקראת ישראל אתביו  
 גשנה וירא אליו ויפל על צואריו  
 ויבך על צואריו עוד: לו ויאמר  
 ישראל

אנווייע נאך גשן: אונד זיא  
 קאמען אן אים לאנדע גשן:  
 (כט) יוסף לים זיינען שטאטן  
 וואגען אנשפאנען, אונד צאג  
 הינוף נאך גשן, זיינעם  
 פאטער ענטגעגען: אלו ער  
 איהם צו געוויכטע קאם,  
 פיעל ער איהם אום רען  
 האלו, אונד וויינטע לאנגע  
 אן זיינעם האלוע: (ל) ישראל  
 שפראך

תרגום אונקלוס

ר ש י

לפנאה קדמוהי לגשן ואתו לארעא  
 גשן: (כט) ושקים יוסף רתיכוהי  
 וסליק לקדמות ישראל אבוהי לגשן  
 ואתו ליה ונפל על צווריה ובכא  
 על צווריה עוד: (ל) ויאמר ישראל

כמו כאן \* מלאתי בויקרא רבה עשו כפשות  
 היו לו והכתוב קורא אותן כפשות ביתו לשון  
 רבים לפי שהיו עובדין לאלהו הרבה \* ויעקב  
 שנים היו לו והכתוב קורא אותן כפש לפי  
 שהיו עובדים לאל אחד: (כח) להורות  
 לפניו \* בתרגומו לפנות לו מקום ולהורות  
 האיד יתיישב זה: לפניו קודם שיגיע אלם \*  
 ומ"ל להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם  
 הוא עבדו אשר את הסוסים למרכבה להודרו  
 ויבך על צואריו עוד לשון הרבות בכיה וכן כי  
 אינו סם עליו עולות נוספות על חטאיו אף כאן  
 לא כפל על צואריו יוסף ולא נסקי וחמרו  
 רבותיט

תנא הוראה: (כט) ויאמר יוסף מרכבתי  
 לכבוד אביו: וירא אליו יוסף נראה אל אביו  
 לא על איש ימים עוד (איוב ל"ד) ל' רבו הוא  
 הרבה והוסיף בכיו יותר על הרגיל אבל יעקב

באור

ל' מנרית' ארן מזרים וגשן בכללה: (כח) להזרת לפניו, כמו ש"ל לפנות לו מקום  
 ולהורות האיד יתיישב בה ואיד יתקן בית דירה לפני בוא יעקב לגשן: לפניו, קודם שיגיע  
 לשם, כי נמשכת מלה זאת בענין ההקדמה, כמו לפני בוא יוס' ה' (מלאכיג' כ"ג), לפניו  
 הזקן יסדת (תהלים ק"ב כ"ו): (כט) ויאמר יוסף, על ידי כווי כמו ויבן שלמה את הבית  
 (מלכים א' י"ד), כן פי' הראב"ע, וכן מתרגם בל"א: וירא אליו, רש"י פי' יוסף נראה  
 אל אביו, ויפל על צואריו וכן ויבך על צואריו, שג"כ על יוסף, ועוד, לשון הרבות בכיה,  
 וכן כי לא על איש ימים עוד (איוב ל"ד כ"ג), לשון רבו הוא, אינו סם עליו עולות נוספות על  
 חטאיו, אף כאן הרבה והוסיף בכיו יותר על הרגיל, אבל הרמב"ן כתב והסתכן בעיני כי  
 כבר היו עיני ישראל כבדים קנת מוקן או שאל יוסף במרכבת המשנה ועל פניו המנכפת כדרך  
 מלכי מזרים ולא היה כבר לאביו וגם אחיו לא הכירוהו לפיכך הזכיר הכתוב כי כאשר נתראה  
 אל אביו שהפיש בו והכירו נפל אביו על צוארו וככה עליו עוד כאשר יבכה עליו תמיד עד היום  
 הזה כאלא ראהו ואחר כך אמר אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך ודבר ידוע הוא מי דמעתו  
 פניה אם האב הזקן הישנה את בט חי לאחר היחוש והאבל או הכן הבחור המולך ואל תחוש  
 בעבר אמרו ויאמר ישראל כי ממנו ידבר ויאמר ויזכיר שמו וכן ויקבן את כל אבל שנע שנים  
 ונ' ויבכר יוסף בר וגו' וליוסף ילד שני בכים וגו' (לעיל מ"א מ"ח ומ"ט ונ'), וכן במקומות  
 רבים תמיד בתורה ובמקרא עכ"ל, ונס' הישר סופר כי יעקב נפל על צואריו יוסף וככה, כפי'  
 הרמב"ן ז"ל, והמתרגם האשכנזי תרגם וירא אליו ויפל וגו' ויבך וגו' באופן משמים לכ'  
 הפירושים

ישראל אל יוסף אמותה הפעם  
 אחרי ראותי את פניך עורך  
 חי: לא ויאמר יוסף אל אחיו  
 ואל בית אביו אעלה ואגידה  
 לפרעה ואמרה אליו אחי ובית  
 אבי אשר בארץ כנען באו אלי:  
 לב והאנשים רעי צאן כי אנשי  
 מקנה היו וצאנם ובקרים וכל  
 אשר להם הביאו: לב והיה כי  
 יקרא לכם פרעה ויאמר מה  
 מעשיכם

שפראך צו יוסף, ננמעהר  
 ווילל איך גערן שטערבען:  
 גאכדעם איד דיין אנגעזיכט  
 ווידער געזעהן, דאס דוא  
 גאך לעכזט: (לא) יוסף  
 שפראך צו זיינען ברודערן,  
 אונד צור פאמיליע זיינען  
 פאטערן, איד ווילל הין  
 געהען, אונד עז דעם פרעה  
 בער-כטען: אונד איהם  
 זאגען, מיינע ברודער אונד  
 דיא פאמיליע מיינען  
 פאטערן, דיא אים לאנדע  
 כנען צו הויזע זינד, זינד צו  
 מיר געקאממען: (לב) דיא  
 מאנגער זינד פיההירטען,  
 דען ויא האכען זיך פאן יעהער  
 מיט פיהצולט אכגעגעכען:  
 איהר קליינען פיה, איהר

דינד פיה, אונד וואו איהנען אנגעהארט, האכען זיא אויך מיטגעבראכט: (לב) ווען  
 אייך נון פרעה רופען לאסט: אונד שפריכט, וואו איזט אייער

תרגום אונקלוס

רשי

ישראל ליוסף אילו אגא-טאית ומגא  
 קרא מנחם-אגא קתר דחיותען  
 לאפקד ארי עד קען קיים את:  
 (לב) ויאמר יוסף לאחוזיהו ולבית אביו  
 אסק ואמרי לפרעה ואומר ליה אחי  
 ובית אבא דיי בארעא דכנען אתו

רבותי שהיו קורא את שמע: (ל) אמותה  
 הכעס \* פשוטו כתרנומו ומדרשו סנד הייתי  
 למות שתי מיתות בעה"ז ולעה"כ שנסתלקה  
 מזמי שכינה והייתי אומר שיתבעני הקב"ה  
 מיתתך עכשיו שעודך חי לא אמות אלא כעס  
 אחת: (לא) ואמרה אליו אחי וגו' ועוד  
 אומר לו והאנשים רועי צאן וגו':  
 בעטר

לותי: (לב) וגבריא דעי עגא אריגברי טרי גימי הוו ועגהזון ותזריהזון וכל די  
 להזון איתיאזו: (לב) וימי ארי וקרי לכון פרעה ויימר טה עוכדיכון

באור

הפירושים בלי הכרעה: (ל) אמותה הפעם, ת"א אלו אבא מואית ומוכח הדא מנחם אבא,  
 וכן תיכ"ע והעותרגס האשכנזי: (לא) אעלה ואגידה לפרעה, כאשר הלך ממזרים לנשן  
 אונד ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וזיך אמר בשבט למזרים מנשן אעלה, אבא פי' אעלה על  
 המרכבה \* (מ"י): (לב) והאנשים רעי צאן וגו', ועוד אומרה אליו והאנשים וגו',  
 ולשון הרמב"ן והאנשים רעי צאן כי אנשי מקנה היו, אמר לו שהם רועים אבל לא שירשבו בהעת  
 של אחרים כיגס בשל ענמם יש להם עבדים וכמי בית ירעו אותם אלא שעשרם במקנה חז  
 טעם כי אנשי מקנה היו וקיה להם שומר ועבודה רבה מאד במקנה רב אשר להם כי לא רנה  
 להכיר

מַעֲשֵׂיכֶם: לוֹ וַיֹּאמְרוּתָם אֲנָשִׁי  
 מִקְנֵה הַיּוֹ עֲבָדֶיךָ מִנְעוּרֵינוּ וְעַד-  
 עֲתָה גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבֹתֵינוּ  
 בְּעִבּוֹר הַשָּׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן כִּי-  
 תוֹעֵבֵת מִצְרַיִם כָּל-רָעָה צִאָן:  
 מוֹ א וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיִּגְדַּל לְפָרְעָה  
 וַיֹּאמֶר אָבִי וְאָחִי וְצֹאנָם וּבְקָרָם  
 וּכְלֵ-אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ  
 כְּנַעַן

אייער טהון? : (לד) ואזאגט,  
 דייע דינער זינד לייטע, דיא  
 זך מיט דער פֿיהצובט אב-  
 געבען, פֿאן אונזער יוגענד  
 אן, ביז יעצט, ואזאגאל וויר,  
 אלו אויך אונזע עלטערן:  
 ראמיט איהר אים לאנדע נשן  
 בלייבען מאגט, דען ריז  
 פֿיההירטען זינד דען מצרים  
 אויז גרייל:

מזו (א) יוסף קאם הין,  
 בעריכטעטע עו דעז  
 פרעה, שפראך נעטליך,  
 מיין פֿאטער האנד מיניע  
 כרידער, ואמט איהרעם  
 קליינען אונד גראסען פֿיה, אונד וואו וואו  
 זאגט האכען, זינד אויו דעם לאנדע  
 כנען

תרגום אונקלוס

עֲבָדֵיכֶם: (לד) וְתִיכְרוּן גְבָרֵי טְרִי  
 גִּתֵי הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְעוּרֵינָא עַד-יְכַעֵן אַפִּי  
 אֲנַחְנָא אֲפִי-אֲבֹתֵינָא קְדִיל דְּתִיתְכוּן  
 בְּאֶרְעָא דְּגִשְׁוֹן אֲרִי-טְרַחְסִין מִצְרַאִי  
 קָל רְעֵי עֵנָא:  
 מוֹ (א) וְאַתָּא יוֹסֵף וְחָנִי לְפָרְעָה וְאַמֶּר  
 אָבִי וְאָחִי וְעַנְהוֹן  
 וְחִירֵהוֹן וְקְלֵדֵי לְהוֹן אֲתוּ מֵאֶרְעָא  
 דְּכְנַעַן

רשי

(לד) בעבור תשט בארן נוסף והיא זריכה  
 לכס שהיא ארץ מרעה וכשתאמרו לו שאין  
 אתם בקיאים בגללכה אחרת ירחיקכם מעליו  
 ויושיבכם שם: כי תועבת מצרים כל רועה  
 צאן לפי שהם להם אלוהות:  
 מזו (ב) ומוקנה אחיו מן הפחיתים שבהם  
 לגבורה שאין נראים גבורים שאם  
 יראה אות' גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו  
 ואלו הם ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין.  
 אותן שלא כפל משה שמותם כשברכן אבל שמות  
 הגבורים כפל חזת ליהודה שמע ה' קול  
 יהודה ולבד אמר צדק מרסיב גד ולנסתלי אמר  
 כפתלי

באור

לחזיר דק לכמד עכ"ל: כי אנשי מקנה היו, מעולם, וכן מתורגם בל"א: (לד) בעבור  
 חשבו בארץ גשן, והיא זריכה לכס שהיא ארץ מרעה וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאים  
 בגללכה אחרת ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם: כי תועבת מצרים כל רעה צאן, לפי  
 שהם להם אלוהות (רש"י), ולשון הראש"ע כי תועבת מצרים כל רעה צאן, לאות כי בימים  
 ההם לא היו המצרים אוכלים בשר ולא יעובד אדם שזבח צאן כאשר יעשו היום אנשי הודו  
 ומי שהוא רועה צאן תועבת היא שהיא אותה הקלבו ואנשי הודו לא יאכלו ולא ישתו כל אשר יבא  
 מחי מרגיש עד היום הזה עכ"ל:

מזו (ב) ומקצה, המ"ס איכה לשמש מן קנה, בעבור שאין דגש אחריה למכרון ט"ן,  
 אבל היא טספת, כדרך אותיו' האמנת'ו שנוטפו לפעמים שמו', ופירושו כמו מוקפת,  
 וכן ת"א ויב"ע, ורש"י כתב ומוקנה אחיו, מן הפחיתים שבהם לגבורה (וכן מתורגם בל"א),  
 שאין נראים גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשו אנשי מלחמתו, ואלה הם ראובן שמעון  
 לוי